

אם מותר למכור עפר הר הבית

לכבוד ר' משה אשר איגל הי"ו

הנני במענה קצר לשאלתו.

היות ומתבצעים עבודות חפירה ותשתית בחלקים מהר הבית ומצטברים הררי עפר העומד לפינוי, ועלה במחשבה למכור עפר זה ליזמים שונים. חברות קדושה בארץ ובעולם לשים על עיני הנפטרים, לשים על ראשי חתנים בחופתם, ויש אף שרוצים להחזיק עפר זה בבית לסגולה וכדו', האם יש בזה חשש איסור מעילה או שאר איסורים.

הנה משנה מפורשת דיש קדושה בהר הבית, והיא בריש מס' כלים (פרק א' משנה ו' – ח'): "עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושה שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאים כן מכל הארצות: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המצורעים ומסבבין לתוכן מת עד שירצו יצא אין מחזירין אותו: לפני מן החומה מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני: **הר הבית מקודש ממנו** שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם".

הרי לן דהר הבית היא מעשרת הקדושות שנתקדשה בהם ארץ ישראל. אך לכאורה פשוט שכל קדושתה אינה אלא לענין זה בלבד שזבים וזבות נדות ויולדות אינם נכנסים לשם, וכעין קדושת ירושלים שלמטה ממנה, אך אין שום איסור מעילה ולא איסור הנאה מהר הבית. ובאמת אין הר הבית הקדש כלל, אלא בבעלותם של עולי בבל כמבואר בנדרים (מ"ז ע"ב). ובמק"א (מנחת אשר במדבר סימן ע"ג אות ה') כבר תמהתי על מש"כ הקצות החושן (סימן ר' ס"ק א') שהביא ראיה מהר הבית דיש להקדש קנין חצר, דבאמת אין הר הבית הקדש כלל, עיי"ש. ושוב ראיתי מש"כ במחזיק ברכה (או"ח סימן קנ"א בקונטרס אחרון) שדן לגבי ענבים הגדלים בהר הבית והגויים מוכרים אותם לישראל, האם מותר לקנות מהם. וז"ל:

"ואפי' בחרבנו לתשמיש מבוזה כגון זריעה וכו', ענבים הגדלים בזמן הזה בהר הבית ומביאים למכור לישראל מותר לקנות מהם. הרב מזבח אדמה בסי' זה וטעמא טעים מכח ספק ספיקא עיין בדבריו ובמה שרמז ודוק היטב. ואני שמעתי זה קרוב לשלשים שנה מגדול אחד שהתיר גם כן מטעם ובאו בה פריצים וחיללוהו ואע"ג דקדשה לעתיד לבא היינו דוקא להשראת שכינה וקדושה אבל למעילה וכיוצא לא, אלו דבריו וצריך להתיישב בזה".

ולא ירדתי לסוף דעתו, דמה שכתב בשם מזבח אדמה שהקל בזה משום ספק ספיקא, וסתם ולא פירש, ואין ספר זה תח"י לעיין בדבריו, אך לא ידעתי מה השאלה.

ושוב כתב שם במחזיק ברכה להקל משום שבאו בה פריצים וחיללוהו, ואי משום הא אין נראה דלא מצינו גדר זה אלא בכלי המקדש כמבואר בעבודה זרה (נ"ב ע"ב), אבל קרקע עולם אינה מתחללת ואי אפשר להפקיע קדושה ממקום המקדש ואדמתה.

ושוב כתב שם במזיק ברכה דאין קדושת הר הבית אלא להא שאין זבים ונדזות נכנסות לשם, ובאמת זה הנראה ברור ופשוט, ולא ידעתי פשר מה שכתב לפני כן.

סוף דבר נראה שאין כל איסור מעילה או איסור הנאה בעפר הר הבית, ואי משום איסור הנאה אין בזה כל חשש ומותר למכרו.

אך עוד מצינו בהר הבית איסור מורא מקדש וכבודו, ואסור ליכנס להר הבית במקלו ואפונדתו כמבואר במשנה ברכות (נ"ד ע"א) ובגמ' יבמות (ו' ע"ב), וברמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ז ה"ז), אך נראה פשוט דאין זה אלא בהר הבית במקומו, אבל עפר שפינו ממקומו לא שייך בו מורא מקדש כלל. ועוד דזה כבודו של עפר זה, ובמקום שישפך בראש כל חוצות וכאשפה בעלמא, שימכרוה לצרכי מצוה או לאנשים שישמרוהו בדרך כבוד כזכר לחורבן הבית וכדו'.

ומשו"כ אין אני רואה כל איסור להשתמש בעפר זה אם זה לשים בראש חתן בחופתו או לקבורת המת וכדו'.

ושוב ראיתי במזבח אדמה (סימן קנ"א סעיף י"א) שכתב בענין ענבים הגדלים בהר הבית, דמסתמא אין העפר במקומו מזמן בית המקדש אלא הובא לשם אח"כ, וא"כ יש ספק ספיקא, עי"ש. והנראה דכוונתו דבימיהם לא היו ליהודים תושבי ירושלים שום אפשרות לדעת באיזה מקום בהר הבית ניטעו אילנות אלה, האם במקום העזרה וההיכל שהם קודש או מחוץ לעזרה בהר הבית שהוא חול, ולכן החמירו וחיפשו צדדים אחרים להקל, וזה כונת המזבח אדמה, די שספק באיזה מקום גדלו הענבים, וספק שני שמא העפר בא לשם ממקום אחר.

ומ"מ בזמנינו שמדובר בעפר הר הבית ממקום שודאי היא מן העזרה וחוצה לה ואין בו שום צל ספק מותר להשתמש בעפר כנ"ל.

ביקרא דאורייתא

אשר וייס

